

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Жұмбақтың мектеп жасына дейінгі баланың дамуына әсері

ЖАРИЯЛАНДЫ
31.12.2024СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/174101/>**Нурсултанова Меруерт Нурмухановна****Лауазымы: тәрбиеші****Шымкент қаласы.****№35 “Сәуле” бөбекжай- бақшасы****Кіріспе**

Жұмбақтар – халық ауыз әдебиетінің бір түрі, олар балаларды қызықтырып, ойлануға, назар аударуға, тілін дамытуға бағытталған. Мектеп жасына дейінгі балалардың ақыл-ойын дамытуда жұмбақтардың орны ерекше. Жұмбақтар балалардың ойлау қабілетін, тілдік дағдыларын, шығармашылық қиялын және білім деңгейін арттыруға көмектеседі. Бұл мақалада жұмбақтың мектеп жасына дейінгі баланың дамуына әсері мен пайдасы туралы талқыланады.

1. Жұмбақтың баланың ойлау қабілетіне әсері

Жұмбақтар баланың ақыл-ойын дамытудың тиімді құралы болып табылады. Жұмбақтарды шешу барысында бала:

- Логикалық ойлау дағдыларын дамытады:** Жұмбақтар балаларға ойлау процесінде себеп-салдарлық байланыстарды табуға, әртүрлі объектілердің қасиеттерін салыстыруға және оларды талдауға мүмкіндік береді. Жұмбақтар мен логикалық тапсырмаларды шешу балаға қиял мен логиканы байланыстырып, бір нәрсенің ерекшеліктерін түсініп, оны шешуге бағыттайды. Осылайша, бала бір мәселенің шешімін табу үшін ойлау қабілетін шыңдайды, өз бетімен жұмыс істей отырып, шешім қабылдауға дағдыланады. Логикалық ойлау арқылы бала мәліметтерді талдайды, олардың арасындағы байланыстарды анықтап, дұрыс қорытынды жасай алады.
- Танымдық қабілеттерін арттырады:** Жұмбақтарды шешу балаға ақпаратты

тереңірек қабылдауға және оны талдауға көмектеседі. Бұл процесс баланың байқағыштығын арттырып, әртүрлі заттардың немесе құбылыстардың ерекшеліктерін байқауға мүмкіндік береді. Жұмбақтарды шешу барысында бала логикалық ойлау қабілетін дамытып, белгілі бір мәселені шешу үшін қажетті қадамдарды анықтайды. Сонымен қатар, бала алған мәліметтерді дұрыс қорытындылап, жаңа ақпаратты қолдануға дағдыланады. Бұл танымдық дағдылар балаға әрі қарай оқу мен тәжірибеде көп көмегін тигізеді.

- **Шығармашылық қабілеттерін дамытады:** Жұмбақтар баланың қиялын дамытуға үлкен ықпал етеді. Әрбір жұмбақ балаға белгілі бір мәселені шешуде шығармашылық тұрғыдан ойлауды қажет етеді. Балалар түрлі шешімдер мен идеяларды ойлап тауып, шығармашылық ойлау дағдыларын қалыптастырады. Жұмбақтарды шешу барысында бала жаңа ассоциацияларды тауып, таныс заттарды жаңаша көзқараспен көреді. Бұл процесс баланың өз ойларын еркін білдіруіне, жаңа шешімдер іздеуге және өзін шығармашылық тұрғыда дамытуға мүмкіндік береді.
- **Сұраққа жауап табу дағдыларын қалыптастырады:** Жұмбақтардың шешімін табу баланың сұрақтарға жауап іздеуге деген ынтасын арттырады. Балалар жұмбақтың мазмұнын түсініп, оның ішіндегі маңызды ақпаратты анықтауға тырысады. Бұл оларға мәселелерді шешуде өздігінен ізденуге және ақпаратты талдауға дағдыландырады. Әрбір жұмбақ баланың сұраққа дұрыс жауап табу үшін ойлау тәсілдерін қолдануға, зерттеу жасауға және қорытынды шығаруға мүмкіндік береді. Бұл дағдылар кейінірек оқу мен өмірде кездесетін басқа да мәселелерді шешуге көмектеседі.

2. Жұмбақтың тіл дамытудағы маңызы

Жұмбақтар балалардың сөздік қорын байытуға және тіл дағдыларын дамытуға зор ықпал етеді. Олар балаларға жаңа сөздер мен тіркестер үйретіп, жұмбақтың шешімін табу үшін белгісіз сөздермен танысуға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде сөздік қорды байытады. Сонымен қатар, жұмбақтарды шешу барысында балалар сөздерді дәл әрі түсінікті қолдануды үйреніп, сөйлеу қабілеттерін жетілдіреді. Жұмбақтар сөйлемдердің құрылымын түсініп, оларды дұрыс құрастыруға көмектеседі, сөйлеудің құрылымдық дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, жұмбақтардың ритмі мен интонациясы баланың тілдің әсемдігін, дыбыстардың үйлесімін сезінуіне ықпал етеді, бұл тілдің музыкалық жағын меңгеруге көмектеседі. Осылайша, жұмбақтар балалардың тілдік дамуына кешенді түрде әсер етіп, оларды шығармашылық әрі нақты сөйлеуге баулиды.

3. Жұмбақтың әлеуметтік және эмоциялық дамуға әсері

Жұмбақтарды шешу тек ойлау мен тілдік дағдыларды дамытуға ғана емес, баланың әлеуметтік және эмоциялық дамуына да пайдалы. Жұмбақтарды топ болып шешу

балалар арасындағы ынтымақтастықты нығайтып, бір-біріне көмектесуді арттырады. Топта жұмбақ шешу баланың коммуникативтік дағдыларын дамытуға ықпал етіп, оны әлеуметтік қарым-қатынасқа баулиды. Сонымен қатар, жұмбақтар эмоциялық тепе-теңдікті сақтауға көмектеседі: баланың қызығушылығын арттырып, эмоциялық тұрғыдан қатысуға мүмкіндік береді, жеңістер мен жеңілістерді қабылдауды үйретеді, бұл оның эмоциялық тұрақтылығын арттырады. Жұмбақтың шешімін тапқан бала өз күшіне сенімді болады, бұл оның өзін-өзі бағалауын күшейтеді. Осылайша, жұмбақтар баланың эмоциялық жағдайын жақсартып, әлеуметтік ортада өзін еркін әрі сенімді сезінуіне септігін тигізеді.

4. Жұмбақтың шығармашылық және танымдық дамуға әсері

Жұмбақтар баланың шығармашылық ойлау қабілетін арттырып, жаңа ақпаратты қабылдауға деген ынтасын қалыптастырады. Олар баланың қиял мен түйсігін дамытуға ықпал етеді, себебі жұмбақтың шешімін табу барысында баланың ойлау аясын кеңейтіп, жаңа идеялар мен шешімдерді табуға деген қабілетін дамытады. Сонымен қатар, жұмбақтар балаларға көрнекі және абстрактылы ойлауды жетілдіруге мүмкіндік береді, өйткені олар нақты ойларды символдар мен бейнелер арқылы байланыстырып, абстракцияны қолдануды үйренеді. Жұмбақтар баланың танымдық белсенділігін арттырып, оның табиғи қызығушылығын оятады, бұл оның оқуға, зерттеуге деген құштарлығын арттырады және білімге деген ынтасын қалыптастырады. Осылайша, жұмбақтар баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуға және білімге деген қызығушылығын тереңдетуге септігін тигізеді.

5. Жұмбақтарды балалармен жұмыс барысында қолдану әдістері

Жұмбақтарды балалармен жұмыс барысында қолданудың бірнеше тиімді әдісі бар:

- **Топтық жұмыс:** Жұмбақтарды топпен шешу балалар арасында қарым-қатынас орнатуға, бір-біріне көмектесуге және жауапкершілікті сезінуге мүмкіндік береді.
- **Тәрбиелік мақсатта қолдану:** Жұмбақтарды тәрбиеші балалардың ақыл-ойын дамыту, сөздік қорын байыту, және тіл дамыту мақсатында қолдана алады.
 - **Қызықтырушы әдістер:** Жұмбақтарды балаларды қызықтыра отырып, әртүрлі тақырыптарда айту балада қызығушылықты оятады. Тәрбиеші жұмбақтарды оқып, оның шешімін табуды қызықты ойын ретінде ұсынуы мүмкін.
 - **Көрнекі құралдарды пайдалану:** Жұмбақтарды шешу кезінде баланың қызығушылығын арттыру үшін түрлі суреттер, тақырыптық карточкалар немесе жұмбақтың элементтерін бейнелейтін ойыншықтар қолдануға болады.

Қорытынды

Жұмбақтар мектеп жасына дейінгі баланың жан-жақты дамуына маңызды әсер етеді. Олар баланың ойлау қабілетін дамытуға, сөздік қорын байытуға, шығармашылық және танымдық қабілеттерін арттыруға көмектеседі. Жұмбақтар арқылы балалар себеп-салдарлық байланыстарды түсініп, ақыл-ойын шыңдайды. Сонымен қатар, жұмбақтарды шешу баланың зейінін шоғырландыруға, байқағыштығын арттыруға және проблемаларды шешу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Жұмбақтар балалардың әлеуметтік және эмоциялық дамуына да көмектеседі, өйткені олар баланың өзін-өзі бағалауын арттырып, қоршаған ортасымен қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіреді. Балалар жеңістер мен жеңілістерді қабылдау, эмоцияларды басқару және төзімділік таныту дағдыларын меңгереді. Бұған қоса, жұмбақтар баланың шығармашылық ойлауын, қиялын дамытуға да әсер етеді, себебі олар баланың ойында жаңа шешімдер мен байланыстар құруды талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Дана бала журналы.
2. Байжунусова Г. К., Сатынская А. К. Мектеп жасына дейінгі балалардың көркем әдебиет арқылы тілдерін дамыту.
3. Интернет желісі.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.